

EUROOPA INIMÕIGUSTE KOHUS

Küsimused ja vastused advokaatidele

Oktoober 2018

Juhend on mõeldud advokaatidele, kes kavatsevad pöörduda Euroopa Inimõiguste Kohtusse (edaspidi „EIK“).

Juhend sisaldab siiski vaid olulisemat teavet. See ei asenda viiteid asjakohastele põhidokumentidele, eelkõige neile, mis on avaldatud kohtu veebisaidil (www.echr.coe.int), Strasbourgi organite kohtupraktikale ning Euroopa inimõiguste konventsiooni (edaspidi „konventsioon“) käsitlevale õiguskirjandusele.

VASTUTUSE VÄLISTAMINE:

Euroopa Advokatuuride ja Õigusliitude Nõukogu ei anna selles juhendis sisalduva teabe suhtes ühtki kinnitust ega garantiid ega võta vastutust toimingute eest, mis tehakse käesolevas dokumendis sisalduvale teabele tuginedes. Euroopa Advokatuuride ja Õigusliitude Nõukogu ei vastuta ühelgi juhul võimaliku kahju eest, mis tuleneb sellele teabele tuginemisest või selle kasutamisest.

Euroopa Inimõiguste Kohtu presidendi Guido Raimondi eessõna

Esimene praktiline juhend advokaatidele, kes esindavad kaebuste esitajaid Euroopa Inimõiguste Kohtus, osutus väga edukaks. Juhend, mis koostati Euroopa Advokatuuride ja Õigusliitude Nõukogu (CCBE) egiidi all, võimaldas advokaatidel paremini mõista Euroopa Inimõiguste Kohtu menetlusi, mida kohati vähem tuntakse.

Meie kohtumenetlused aga muutuvad pidevalt. Meie alaline eesmärk on muuta need lihtsamaks ja sidusamaks. Seetõttu tekkis vajadus anda välja juhendi teine trükk ja mul on hea meel, et CCBE võttis selle koostamise enda peale.

Juhendi esimese versiooni avaldamine langes kokku Euroopa Inimõiguste Kohtu kodukorra reegli 47 jõustumisega. Käesolev uus väljaanne kajastab selle reegli edaspidiseid kohandusi.

Nagu alati, tuli juhendis pöörata põhitähelepanu Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni mehhanismide subsidiaarsusele. Konventsiooniga tagatud õiguste rikkumisi hindavad eelkõige siseriiklike kohtute kohtunikud. Kuid selleks, et kohtunikud saaksid väidetavaid rikkumisi õigesti heastada, peavad advokaadid oskama siseriiklikes kohtutes esitada konventsiooni kohaldamisega seotud väited.

Seepärast on oluline tõsta Euroopa advokatuuride ja õigusliitude liikmete teadlikkust inimõigustest, kui soovime, et ühel heal päeval tegeleks Euroopa Inimõiguste Kohus ainult kõige olulisemate küsimustega, jättes inimõiguste igapäevase kaitse tagamise siseriiklike kohtute kohtunike hooleks.

Seetõttu rõõmustab mind kui Euroopa Inimõiguste Kohtu presidenti CCBE tehtud töö, mis võimaldab advokaatidel ja kaebuste esitajatel paremini mõista meie kohtu menetluste eripärasid.

See praktiline juhend aitab vastutust jagada ja mul on selle avaldamise üle hea meel.

Guido Raimondi

Siseriiklik menetlus enne asja esitamist Euroopa Inimõiguste Kohtule

1. Missuguses siseriikliku kohtumenetluse etapis tuleks inimõiguste rikkumised tõstatada?

Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni („konventsioon“) rikkumised tuleb tõstatada kogu siseriikliku menetluse vältel, et menetluse algusest peale oleks võimalik hakata valmistama ette võimalikku kaebust Euroopa Inimõiguste Kohtule („EIK“). Kui kohtuasi hõlmab põhiõiguste rikkumisi, peaksid advokaadid paluma need rikkumised kohtul tuvastada: kui siseriiklik kohus tuvastab, et õigusi rikuti, ei pruugi olla vajalik Euroopa Inimõiguste Kohtule kaebust esitada. Konventsiooni artiklite rikkumist tuleb sisuliselt tõendada esimeses astmes, viidates konkreetsetele kohaldatavatele konventsiooni artiklitele. Edasikaebamisel ja viimaseks astmeks olevasse kõrgeimasse kohtusse, muusse konstitutsioonikohtusse või kassatsioonikohtusse kaebamisel tuleb tugineda samadele konventsioonist tulenevatele argumentidele. Subsidiaarsuse põhimõtte kohaselt peab siseriiklikel kohtutel endil olema võimalus väidetavaid rikkumisi ennetada, tuvastada ja nende heastamist ette näha. Kui nad heastamist ette ei näe, võib esitada kaebuse EIK-le.

2. Kas enne Euroopa Inimõiguste Kohtule kaebuse esitamist peab esitama kaebuse riigi kõrgeimale kohtule?

Enne EIKsse pöördumist tuleb alati esitada kaebus riigi kõrgeimale kohtule vältimaks olukorda, kus EIK võib tunnistada kaebuse konventsiooni artikli 35 lõike 1 alusel vastuvõetamatuks põhjusel, et siseriiklikud õiguskaitsevahendid ei ole ammendatud. Mõnes riigis ei pruugi kõrgeimasse kohtusse pöördumine vajalik olla – näiteks kui riigi kõrgeim kohus on juba käsitlenud vaidlusalust õigusküsimust. Sellisel juhul peab advokaat hoolikalt analüüsima vastavat siseriiklikku õigust, riigi viimase astme kohtu seisukohta ja EIK kohtupraktikat. Konventsiooni kohaselt peavad olema ammendatud vaid siseriiklikud õiguskaitsevahendid, mis on väidetavate rikkumiste puhul asjakohased ning nende heastamiseks piisavad ja tõhusad.

3. Kas on vaja läbida kõik olemasolevad tõhusad siseriiklikud kaebemenetlused?

Kõigi siseriiklike tõhusate kaebemenetluste ammendamise on esmatähtis. Advokaadid peaksid EIK praktika põhjal kontrollima, kas antud asjaga seotud konkreetsetes õigusvaldkonnas leidub tõhus õiguskaitsevahend. Kui asja ei kaevata edasi kõikidesse kohtuastmetesse (sh riigi viimasesse kohtuastmesse), siis võib EIK kaebuse konventsiooni artikli 35 alusel vastuvõetamatuks tunnistada. Konventsiooni loogika tugineb subsidiaarsuse põhimõttele. Kui kaebaja siseriiklikud õiguskaitsevahendid ei ole ammendatud, teeb EIK järelduse, et riigi õigussüsteemile ei ole antud võimalust konventsioonile tuginevat kaebust läbi vaadata.

4. Kuidas tuleks konventsiooni rikkumist tõendada?

Konventsiooni rikkumine peab olema sisuliselt tõendatud. Soovitav on tõendada konventsiooni konkreetsete artiklite rikkumist, mitte õigusprintsipi üldist või abstraktset rikkumist. Täpsust on vaja ka seoses väidetavate tagajärgedega, mida kohtul palutakse rikkumistest tuletada. Näiteks kui kriminaalasja siseriiklikus kohtumenetluses väidetakse, et on rikutud õigust kohtumenetlusele mõistliku aja jooksul (konventsiooni artikli 6 lg 1), peab taotletav heastamisviis olema selgelt välja toodud: menetluse lõpetamine või kergendavate asjaolude tuvastamine (mis on EIK praktika kohaselt alternatiivsed tagajärjed juhul, kui on rikutud õigust õiglasele kohtumenetlusele).

5. Kuidas tuleks siseriiklikus kohtumenetluses tugineda EIK praktikale?

Siseriiklikes kohtutes saab tugineda EIK praktikale, viidates EIK pretsedentidele, mis hõlmavad konventsiooni vaidlusaluste artiklite rikkumisi. Rikkumisi hõlmavatele EIK lahenditele viidates tuleb olla täpne ja tuua ära rikkumist käsitlevad konkreetsete punktid, millele on sarnaste kohtuasjade korral EIK otsustes tuginetud. Advokaadid ei peaks piirduma vaid EIK otsustega, mille puhul on vastustajaks sama riik. Soovitav on võtta arvesse kõiki EIK otsuseid, mis puudutavad konventsiooni asjakohast artiklit ja sarnase õigussüsteemiga riike.

6. Kas väited põhiõiguste rikkumise kohta tuleb alati esitada kirjalikult?

Väited konventsiooni rikkumiste kohta on tõepoolest soovitatav esitada kirjalikult, näiteks kohtule esitatavates kirjalikes arvamustes, kirjalikes märkustes ja/või kirjalikes järeldustes. Sellisel juhul ei ole inimõiguste rikkumisi puudutavate väidete esitamise asjakohasus vaieldav ja siseriiklike kohtute kohtunikud peavad need küsimused ära lahendama. Kui väited rikkumiste kohta on esitatud kirjalikult, saab advokaat neid dokumente kasutada lõpuks ka EIKs tõendamaks, et asjaomased argumendid on esitatud siseriikliku menetluse igas etapis.

7. Mis nõu kliendile anda?

Advokaadid peavad nõustama oma kliente nii põhjalikult ja täpselt kui võimalik ning asjakohased õigusküsimused välja sõeluma. Küsimuste ebamäärane analüüs ei aita klienti ja võib juba eos tingida kaebuse edutuse EIKs. Kõik olulised asjaolud tuleb võimalikult täpselt kindlaks määrata. Faktiliste asjaolude täpne tuvastamine on vajalik, et vältida mitmetimõistetavust ja ebatäpsust seoses konventsiooni asjakohaste artiklitega ning siseriiklike kohtulahendite ebatäpsust, mis võib tuleneda väidetavalt rikutud õiguste ülemäära lihtsustatud analüüsist.

8. Kuidas konventsiooni rikkumist esitleda?

Advokaadid peaksid hoiduma abstraktsetest väidetest ühe või mitme konventsioonist tuleneva õiguse rikkumise kohta. Väidetavaid rikkumisi tuleb kirjeldada täpselt, määrates kindlaks konventsiooni artiklite või protokollidega kaitstud põhiõiguse või -õiguste rikkumise. EIK varasemate otsuste konkreetseid osi tuleks tsiteerida ja nende asjakohasust selgitada (sh tuleks esitada viited otsusele ja punktidele).

9. Kuidas asja siseriiklikus kohtumenetluses ette valmistada?

Advokaadid ei tohiks unustada, et niipea kui siseriiklik kohtumenetlus algab, tuleb hakata koostama põhjalikult dokumenteeritud toimikut, mida uuendatakse igas menetlusastmes, et ajaks, mil menetlus kõrgeimas kohtus lõpeb, oleks üksikasjalik toimik olemas. Toimik peaks sisaldama tõendeid, kõiki menetlusdokumente (poolte esitatud menetlusdokumendid, kirjalikud seisukohad, kohtumäärused jms), väljavõtteid inimõigusi käsitlevatest kommentaaridest väljaannetest, samuti asjakohastest siseriiklikest kohtuotsustest ja EIK kohtupraktikast.

10. Millist lähenemisviisi kasutada siseriikliku menetluse lõppemisel?

Kui kõik siseriiklikud kaebavõimalused on ammendatud, võiks advokaat koostada põhjaliku arvamuse eduvõimaluste kohta EIKs. Arvamuses tuleb selgelt märkida EIKsse pöördumise ajaline piirang, mis on praegu kuus kuud siseriikliku lõpliku otsuse kuupäevast (periood, mis lüheneb nelja kuuni, kui kõik liikmesriigid on ratifitseerinud 15. protokoll). Arvamus peaks sisaldama EIK HUDOCi andmebaasis avaldatud värskeimate otsuste analüüsi. Advokaat peaks hoolikalt ja ausalt selgitama vastuvõetavaks tunnistamise väljavaateid ja võimalikke prognoositavaid raskusi. Seejuures peaks advokaat kaaluma ja selgitama põhiteemasid, nagu ühe kohtunikuga menetlus, vastuvõetamatuse statistika, Strasbourgis toimuva menetluse pikkus, hinnangulised menetluskulud (advokaatide tasud ja kulud) ning õiglase hüvitise eeskirjad. Tähtis on kliendile selgelt ja korduvalt mõista anda, et EIK ei ole täiendav apellatsioonikohus ega neljas kohtuaste.

Vaja on hoolega jälgida kaebuse esitamise tähtaja lõppkuupäeva, näiteks kui see satub nädalavahetusele, sest siseriiklikud normid võivad EIK reeglitest erineda. Tähelepanu tuleb pöörata ka spetsiifilistele küsimustele, nagu kaebusega EIKsse pöördumise tähtaja arvestamine korduvate mittejärjestikuste kohtueelse kinnipidamise perioodide korral (vt *Idalov vs. Venemaa*, kaebus nr 5826/03).

Kuuekuulise perioodi kulgemise katkestab vaid täielik kaebus, millele on lisatud asjakohased dokumendid. Ei piisa dokumentide saatmisest faksi või e-posti teel – selliselt esitatud dokumente ei loeta ettenähtud tähtaja jooksul nõuetekohaselt esitatuks (vt 16. ja 17. küsimus allpool).

11. Mida tuleks teha, kui esimest korda pöördatakse advokaadi poole pärast siseriikliku kohtumenetluse lõppemist?

Kui esimest korda pöördatakse advokaadi poole pärast siseriikliku kohtumenetluse lõppemist, s.t kui advokaat võtab asja üle selles etapis, siis tuleks kogu asi läbi vaadata, et advokaat saaks anda sisulist nõu eduväljavaadete kohta EIKs. Tuleb täita kaebuse vorm ja advokaadid peavad mõistagi end konventsiooni valdkonnaga põhjalikult kurssi viima.

12. Milliseid küsimusi võib neis kohtuasjades veel tekkida?

Advokaadid peavad olema valmis käsitlema spetsiifilisi küsimusi ja nõustama oma klienti nende tekkimise korral. Sellisteks küsimusteks võivad olla esialgse õiguskaitse abinõud, menetlus suurkojas, piloototsused, kohtuotsuse täitmine pärast rikkumise tuvastamist, õigusabi, sõbralik kokkulepe, anonüümsustaotlused, ühepoolsed teated, lubatud keeled, samuti võimalikud menetluslikud probleemid, nagu mitme advokaadi töö koordineerimine ja suhtlus EIKga.

Advokaadid peaksid end kursis hoidma EIK kodulehel avaldatud otsustega, kasutama sageli EIK andmebaasi ja juhenduma EIK veebisaidil esitatud näidiskaebusest. Samuti peaksid advokaadid kontrollima, kas EIK menetluses on toimunud muutusi, eriti juhul, kui EIK kodukorda on muudetud. Kui klient vahetab advokaati, siis peab eelmine advokaat esindamise järjepidevuse tagamiseks andma asja toimiku uuele advokaadile üle koos kogu teabega EIKs pooleli oleva menetluse kohta. Lisaks tuleks teavitada ka EIKd.

13. Kas EIK-le on võimalik esitada kaebust Euroopa Liidu õigusakti vastu?

Euroopa Liidu institutsioonide otsusest või toimingust tuleneva rikkumisega seoses ei saa otse EIK-le kaebust esitada (vt EIK veebisaidil olevat teabelehte Euroopa Liitu käsitleva kohtupraktika kohta). Siseriiklike kohtute ülesanne on pöörduda liidu õiguse tõlgendamise või liidu institutsioonide, organite, ametite või asutuste õigusaktide kehtivusega seotud küsimustes Euroopa Liidu Kohtu („Euroopa Kohus“) poole eelotsuse saamiseks. Konventsiooni väidetava rikkumise küsimuse võib tõstatada EIK-le esitatavas kaebuses ka pärast Euroopa Kohtu otsust samas küsimuses (vt nt suurkoja 30. juuni 2005. aasta otsus kohtuasjas Bosphorus vs. Iirimaa (kaebus nr 45036/98) ja hiljutisem suurkoja 23. mai 2016. aasta otsus kohtuasjas Avotinš vs. Läti (kaebus nr 17502/07)).

14. Kui oluline on inimõigustealane enesetäiendamine?

Inimõigustealane enesetäiendamine on advokaatide jaoks väga vajalik. Advokaatidel tuleks osaleda koolitustel ja seminaridel, kus käsitletakse inimõigusi puudutavaid materiaalõiguse probleeme ning mida korraldab näiteks riigi advokatuur, samuti jälgida EIK praktika arengut. Lisaks on soovitatav tutvuda erialatekstide ja ajakirjadega. Õiguspraktikute jaoks on käivitatud inimõigushariduse Euroopa programm (HELP-programm), mille üheks partneriks on Euroopa Advokatuuride ja Õigusliitude Nõukogu. Programm toetab Euroopa Nõukogu liikmesriike konventsiooni riigisisel rakendamisel ja hõlmab just advokaate. HELP-programmi veebisaidilt leiab tasuta koolitusmaterjale ja abivahendeid EIK kohta. Kõik huvilised saavad sellega tutvuda aadressil <http://www.coe.int/help>. Kliendi korralikuks esindamiseks ja abistamiseks on väga soovitatav kohtu töökeelte (inglise ja prantsuse) valdamine.

15. Milliseid abivahendeid menetlusosalised ja nende advokaadid saavad kasutada?

Nii menetlusosaliste kui ka advokaatide teavitamiseks on palju abivahendeid, mis käsitlevad menetlust EIKs ja inimõigusi. Näiteks on EIK veebisaidil (<http://www.echr.coe.int>) esitatud konventsiooniga seotud menetluse lihtsustatud kokkuvõtte ning konventsiooni ja selle protokollide tekstid; samuti saab EIK veebisaidi kaudu kasutada andmebaasi HUDOC ning tutvuda kohtupraktikat puudutava teabe, vastuvõetavuse juhendi ja paljude muude materjalidega (vt 30. küsimust). Inimõiguste kohta jagavad teavet ka paljud riigisiselised veebisaidid.

Menetlus Euroopa Inimõiguste Kohtus

16. Millise tähtaja jooksul tuleb kaebus EIK-le esitada?

EIK saab menetleda vaid asja, mis esitatakse kuue kuu jooksul alates siseriikliku kohtu lõpliku otsuse tegemise kuupäevast (artikli 35 lg 1). Tuleks tähele panna, et 15. protokoll, mis jõustub pärast seda, kui kõik 47 Euroopa Nõukogu liikmesriiki on selle ratifitseerinud, lühendab seda perioodi kuult kuult neljale (47 liikmesriigist on protokollu nüüdseks ratifitseerinud 45 liikmesriiki).

Tähtaeg hakkab kulgema siseriikliku kõrgeima pädeva asutuse lõpliku otsuse tegemise kuupäevast, kui kõik siseriiklikud õiguskaitsevahendid on ammendatud. Kuuekuulise tähtaja arvestus algab otsuse väljakuulutamisele järgnevast päevast (vt Papachelas vs. Kreeka, 31423/96, punkt 30, ECHR 1999-II, Sabri Güneş vs. Türgi, 29. juuni 2012).

Näiteks:

- kui siseriikliku õiguse kohaselt ei ole kättetoimetamist ette nähtud, tuleks asjaomaseks kuupäevaks lugeda päeva, mil menetlusosalised otsuse sisust teada said;
- kui algusest peale on selge, et kaebajal puudub tõhus õiguskaitsevahend, algab kuuekuuline periood kas kaebuse aluseks olevate toimingute või meetmete kuupäevast või sellest kuupäevast, mil kaebaja saab neist toimingutest või meetmetest teada või kannab nende toimingute või meetmete või nende tagajärgede tõttu kahju;
- kui väidetav rikkumine kujutab endast jätkuvat olukorda, mille suhtes siseriiklikus õiguses ei ole õiguskaitsevahendit ette nähtud, algab kuuekuuline periood alles pärast selle olukorra lõppemist. Kuuekuulist tähtaega ei kohaldata niikaua, kui see olukord kestab.

Seega algab tähtaja kulgemine kas kohtuotsuse tegemise kuupäeval või kuupäeval, mil kaebajat ja/või tema advokaati otsusest teavitati. Tähtaeg lõpeb kuuekuulise perioodi viimasel päeval, isegi kui see on pühapäev või riigipüha.

Ideaaljuhul peaksid advokaadid esitama kaebuse EIK kantseleisse esimesel võimalusel ja igal juhul enne tähtaja möödumist. Tähtaja kulgumine peatub üksnes kohtu kodukorra reeglis 47 sätestatud nõuetele vastava täieliku kaebuse esitamisel EIK-le. Vt taustteavet reegli 47 kohta EIK veebisaidil.

Kaebus registreeritakse vaid juhul, kui EIK-le laekub täielik kaebus, sh kõik vajalikud dokumendid. Kui mõni oluline dokument on puudu, siis kantselei kohtuasja ei ava. Seepärast peaksid advokaadid esitama kaebuse mitu nädalat enne kuuekuulise tähtaja möödumist, et vajaduse korral oleks võimalik kaebust täiendada või esitada lisadokumente ja vältida kaebuse läbivaatamata jätmist põhjusel, et korrektne kaebus on esitatud liiga hilja.

17. Milline teave tuleb esitada uuel ametlikul kaebuse vormil, mis on kättesaadav EIK veebisaidil?

Kaebuse vormid on PDF-vormingus kättesaadavad EIK veebisaidi jaotises „Applicants”. EIK kodukorra reeglis 47 (mille oluliselt muudetud sõnastus jõustus 1. jaanuaril 2016) on loetletud teave, mida kaebus peab sisaldama. Lisajuhendites, sealhulgas juhises EIKsse pöördumise kohta, selgitatakse individuaalkaebuste esitamist konventsiooni artikli 34 alusel ja kaebuse vormi täitmist. Kaebuse vormi võib täita ükskõik millises Euroopa Nõukogu liikmesriigi riigikeeles.

Tähtis on, et kogu nõutav teave esitataks kaebuse vormil võimalikult täpselt. Kui täpset teavet ei esitata, võib EIK jätta kaebuse läbi vaatamata. Kaebuse vormil tuleb esitada kõik faktilised asjaolud ja väited. Vajaduse korral võib kaebuse vormile lisada täiendava teabe või täiendavad väited, mille maht ei ületa 20 lehekülge, tingimusel et nendega üksnes laiendatakse kaebuse vormil esitatud teavet.

Kaebaja poolt tema advokaadile antud volitus on nüüdsest kaebuse vormi osa (lk 3) ning kaebaja peab selle täima, kuupäevastama ja allkirjastama (originaalallkiri). Ka esindaja peab allkirjastama kaebuse vormi osa „Volitus“ (samuti lk 3).

Eraldi volitust aktsepteeritakse ainult juhul, kui kaebuse esitamisel antakse piisav selgitus kaebuse vormil teabe ja allkirja puudumise kohta. Selgitada tuleks, miks on kaebajal objektiivselt võimatu allkirjastada kaebuse vormi leheküljel 3 olevat volitust – näiteks seetõttu, et kaebaja on vangistatud kauges riigis ja kuuekuulise tähtaja lõppemiseni on jäänud vaid mõned päevad.

Juriidilise isiku nimel esitatavale kaebuse vormile tuleb lisada tõendavad dokumendid, mis kinnitavad, et esindajal on siseriikliku õiguse kohaselt õigus tegutseda juriidilise isiku nimel; näiteks võib esitada ettevõtjate ametliku registri väljavõtte.

Juhime tähelepanu sellele, et kaebuse vormi, mille EIK leiab olevat puuduliku, ei registreerita. Puudulikuks osutunud kaebus tuleb artikli 35 lõikes 1 sätestatud kuuekuulise tähtaja jooksul uuesti esitada, kasutades uut kaebuse vormi, mis on nõuetekohaselt täidetud ja koos vajalike lisadega.

18. Millised dokumendid tuleb kaebusele lisada?

Kaebuse vormile tuleb lisada koopiad (mitte kunagi originaaleksemplariid; tõlked pole nõutavad) siseriiklike kohtute lahenditest, kuuekuulisest tähtajast kinnipidamist kinnitavatest dokumentidest (nt ametlik teade lõpliku otsuse kohta) ning esimeses astmes, apellatsiooniasemes ja kõrgeimas kohtuastmes esitatud menetlusdokumentidest ja seisukohtadest, mis näitavad, et siseriiklikes kohtutes on konventsioonile tuginetud. Viimati nimetatud dokumente on vaja seepärast, et kohtuotsused ei käsitle alati konventsiooni puudutavaid õigusküsimusi, mille advokaadid on menetluses tõstatanud, sest mõnikord ei mainita siseriiklike kohtute otsustes kohtule esitatud argumente. (Vt hea tava juhendit [siseriiklike õiguskaitsevahendite kohta](#))

Kaebusele võib lisada ka muud lahenditega või vaidlustatavate meetmetega seotud dokumendid (nt ärakirjad, meditsiinilised või muud aktid või tunnistajate ütlused). Nende dokumentide ja kohtuotsuste koopiad tuleb nummerdada kronoloogiliselt ja dokumentide pealkirjadele tuleb täpselt viidata.

Kaebuse vorm (koos asjakohaste dokumentidega siseriiklikust menetlusest) on ainus dokument, mida EIK reeglile 47 vastavuse hindamisel arvesse võtab. Võimalikke lisadokumente (mille maht ei ületa 20 lehekülge), millega laiendatakse kaebuse vormil juba esitatud väiteid, käsitleb EIK abistavate dokumentidena.

19. Kuidas ja kellele kaebus ja dokumendid saata?

Kaebus ja lisatud dokumendid tuleb saata posti teel EIK kantseleisse. Äärmiselt soovitatav on kasutada registreeritud kohaletoimetamist / tähitud posti, et kirjalikult ja ametlikult tõendada kaebuse esitamise kuupäeva, milleks on postitamise kuupäev. Kirjavahetuse kättesaamist kantselei enam ei kinnita.

Faksi teel saadetud kaebust ei loeta täielikuks ja see ei katkesta kuuekuulise tähtaja kulgemist, sest EIK peab saama originaalallkirjaga kaebuse vormi.

Kui kaebaja või advokaat esitab kaebuse mitut kaebajat puudutavate erinevate asjaolude kohta, tuleb iga kaebaja puhul kasutada nõuetekohaselt täidetud kaebuse vormi ning iga individuaalkaebusega seotud dokumentatsioon tuleb lisada vastavale kaebuse vormile.

Kui kaebus esitatakse enam kui viie kaebaja nimel, peab nende advokaat peale kaebuse vormide esitama ka Microsoft Exceli vormingus tabeli kõigi kaebajate nimede ja andmetega. Tabeli näidise saab alla laadida EIK veebisaidilt: [Lisa kaebajate paljususe korral](#).

Kui kaebus esitatakse mitme kaebaja nimel ja see sisaldab kõigi kaebajate puhul sarnaseid asjaolusid, tuleks allkirjastada iga kaebaja isikuandmed ja volitus (lk 1–3) ning esitada need koos ülejäänud vormiga tavapärasel viisil. Lisada tuleks Exceli tabel, milles on esitatud iga kaebaja aadress ja perekonnaseis. Selgitused võib lisada lahtris 69 „Kommentaariid“ vormi leheküljel 13.

EIK teavitab advokaate kaebuse registreerimisest (kui kaebus on täielik) posti teel ning edastab kohtuasja numbrit ja komplekti vötkoodiga kleepse, mis tuleb kleepida kogu edasisele kirjavahetusele EIK kantseleiga.

20. Kuidas kantseleiga suhelda?

Kord näeb ette, et EIK teavitab kaebajat tema kaebuse registreerimisest.

EIK teavitab kaebajat registreerimisest erinevalt, sõltuvalt juhtumi asjaoludest, mis hõlmavad järgmist: ilmselgelt vastuvõetamatu kaebus, mille korral saab kaebaja advokaat üheainsa kohtuniku poolt tehtud otsuse (kodukorra reegel 52 A); kaebus, mida ei tunnistata kohe vastuvõetamatuks, vaid registreeritakse edasiseks läbivaatamiseks, ja kaebus, mis edastatakse vastustajariigile (kodukorra reegli 54 lõike 2 punkt b).

Suhtlus kantseleiga toimub üksnes kirjalikult. Kantseleiga ei saa kaebuse teemal suuliselt suhelda.

Kõik kantseleile edastatavad teated tuleb saata posti teel, olenemata sellest, kas tegu on küsimusega, teabenõudega, lisadokumendiga või kaebaja aadressi või perekonnaseisu muutumise teatega.

Kui kantselei kirjutab kaebaja advokaadile kaebuse registreerimisest või sellest, et kaebus on edastatud vastustajariigile, märgitakse selles kirjas kaebuse registreerimisnumber ning kirjeldatakse edasisi praktilisi samme ja advokaadi kohustusi ülejäänud menetluse kestel.

Vajaduse korral edastab kantselei advokaadile kirjaliku taotluse esitada dokumente, teavet või selgitusi, mida on kaebusega seoses vaja.

Advokaadid peavad kantselei küsimustele vastama viivitamata. Kui advokaat ei vasta või vastab hilinemisega, võib kantselei järeldada, et kaebaja ei soovi enam kaebuse läbivaatamist, ning kaebus võidakse EIK kohtuasjade nimekirjast kustutada.

21. Kuidas saada esialgset õiguskaitset?

EIK võib oma kodukorra reegli 39 kohaselt rakendada esialgset õiguskaitset, mis on asjaomasele riigile kohustuslik. Esialgset õiguskaitset rakendatakse vaid erandjuhtudel, peamiselt väljasaatmise ja väljaandmise korral.

EIK võib otsustada, et asjaomasele riigile tuleb teada anda, et kaebaja väljasaatmine tuleb edasi lükata.

Üksikasjalikud reeglid esialgse õiguskaitse taotluste kohta on sätestatud EIK presidendi juhises, mida viimati muudeti 2011. aastal ja mis moodustab EIK kodukorra lisa.

Reegli 39 alusel esitatud esialgse õiguskaitse taotlusi menetletakse kirjalikult. Reegli 39 alusel esitatud taotluste tagasilükkamine edasikaebamisele ei kuulu.

EIK pöörab erilist tähelepanu kohustustele, mida advokaadid peavad esialgse õiguskaitsega seoses täitma.

Taotlused peavad olema põhjendatud ning neis tuleb esitada üksikasjalikult põhjused, millele kaebaja kartused tuginevad, samuti väidetavate ohtude laad ja konventsiooni sätted, mida väidetavalt rikutakse.

Selleks, et EIK saaks taotlust kaaluda, tuleb sellele lisada siseriiklike kohtute ja muude organite otsused.

Esialgse õiguskaitse taotlused tuleb esitada faksi või posti teel (kuid mitte e-posti teel) esimesel võimalusel pärast lõpliku siseriikliku otsuse tegemist või erandkorras enne lõpliku otsuse tegemist, kui olukord on kriitiline, et EIK-le jääks piisavalt aega taotlust käsitleda.

EIK-l on esialgse õiguskaitse taotluste tarbeks spetsiaalne faksinumber: +33 (0)3 88 41 39 00, E–R 8–16. Pärast kella 16 saabunud taotlusi menetletakse järgmisel tööpäeval. Esialgse õiguskaitse rakendamist taotleavad advokaadid peavad vastama kohtu kantselei võimalikele kirjadele ja teabenõuetele.

Võimaluse korral peaksid advokaadid teatama EIK-le deporteerimise, väljasaatmise või väljaandmise otsuse täitmise kuupäeva.

Kui esialgse õiguskaitses taotlus on esitatud, palutakse kaebajal või tema advokaadil anda teada sündmuste edasisest arengust.

Eriti oluline on viivitamata teavitada EIKd kaebaja haldusliku seisundi või muu staatuse võimalikest muutustest (nt elamisloa saamine või päritoluriiki naasmine).

Kaebaja esindaja ülesandeks on teavitada EIKd viivitamata, kui ta on kaotanud kontakti oma kliendiga.

Kui esialgse õiguskaitses taotlus lükatakse tagasi, tuleb EIKd teavitada sellest, kas sisulise kaebuse menetlemist soovitakse jätkata.

22. Millised nõuded kehtivad kirjalike seisukohtade puhul (EIK kodukorra reegel 38)?

Kirjalikke seisukohti nõutakse vaid siis, kui kaebus ei ole ilmselgelt vastuvõetamatu ega korduv. Kirjalikke seisukohti vastuvõetavuse ja sisu kohta küsitakse vastustajariigilt. Kui koda on seisukohad kätte saanud, edastab kantselei need kaebaja advokaadile.

Kirjalikud seisukohad tuleb esitada koja presidendi või ettekandja-kohtuniku määratud tähtaja jooksul.

Selliste seisukohtade esitamise kord on sätestatud 2014. aasta septembris muudetud juhises. EIK nõutud dokumendid ja seisukohad tuleb saata posti teel kolmes eksemplaris.

Järgida tuleb juhise artiklites 10–13 sätestatud kirjaliku menetlusdokumendi vormistamise nõudeid. Kui menetlusdokument on üle 30 lehekülje pikk, tuleb sellele lisada lühikokkuvõte.

Mis seisukohtade sisusse puutub, siis järgib EIK kehtestatud korda. EIK küsimustele tuleb vastata täpselt.

Esiteks võidakse kaebaja advokaadil ja/või vastustajariigil paluda vastata EIK konkreetsetele faktiküsimustele.

Teiseks, kui EIK küsib kirjalikke seisukohti, esitab need kõigepealt vastustajariik ja seejärel palutakse vastata kaebaja esindajal.

EIK määrab üldjuhul tähtaja kirjalike seisukohtade esitamiseks. Menetlusosalised võivad erandkorras taotleda tähtaja pikendamist tingimusel, et taotlus laekub enne tähtaja möödumist.

Kaebaja advokaat peaks teavitama EIKd nii riigi õigusaktide kui ka kohtupraktika arengust, mis puudutab kaebuse eset. Advokaadid peavad EIK kantselei kirjadele viivitamata vastama. Kantselei kirjale vastamisega viivitamise või vastamata jätmise korral võib EIK kaebuse kohtuasjade nimekirjast kustutada või tunnistada kaebuse vastuvõetamatuks.

EIK teavitamata jätmist olulistest asjaoludest võidakse käsitada individuaalse kaebeõiguse kuritarvitamisena.

Lisaks tuleb tutvuda [menetlusdokumentide lihtsustatud korras esitamise juhendiga](#).

23. Kuidas esitada õiglase hüvitise nõuet?

Õiglase hüvitise nõue tuleks esitada samaaegselt kirjalike seisukohtadega, mis esitatakse vastuseks valitsuse seisukohtadele.

Kui kirjalike seisukohtade esitamine EIK määratud tähtaja jooksul on raskendatud, võib advokaat taotleda tähtaja pikendamist (tavaliselt pikendamistaotlus rahuldatakse).

Ehkki selle esitamine pole kohustuslik, on kaebajatel kahjuhüvitise saamise õigust silmas pidades mõistlik märkida kaebuse vormil ka neile tekitatud kahju. Kaebus võidakse tunnistada vastuvõetamatuks, kui EIK leiab, et kaebaja ei ole kandnud märkimisväärset kahju (vt konventsiooni artikli 35 lõike 3 punkt b).

Kuna kaebuse vorm ei sisalda punkti rahalise kahju kohta, tuleb seda küsimust käsitleda (vajaduse korral) kaebusele lisatavas dokumendis, mille maksimaalne maht on 20 lehekülge.

Õiglase hüvitise nõuded tuleb esitada kooskõlas EIK presidendi 2007. aasta märtsis antud juhiseiga.

Õiglase hüvitise nõue rahuldatakse vaid juhul, kui vastustajariigi õigus võimaldab üksnes osalist heastamist ja kui see on vajalik.

Õiglase hüvitise nõuete esitamise tähtaeg ja muud vorminõuded on sätestatud EIK kodukorra reeglis 60.

EIK nõuab, et õiglase hüvitise nõuded oleksid üksikasjalikult liigendatud ja neile oleksid lisatud tõendavad dokumendid. Kui nõue ei ole üksikasjalikult liigendatud ja sellele pole lisatud tõendavaid dokumente, siis hüvitist välja ei mõisteta.

Õiglase hüvitise võib määrata kolme liiki kahju puhul: rahaline kahju, mitterahaline kahju (hüvitis rikkumisest põhjustatud ängi, ebamugavuse ja ebakindluse eest) ja kulud.

Rahalise kahju puhul võib EIK otsustada õigluse põhimõttest lähtudes mitte mõista välja kogu tekitatud kahju.

EIK võib juriidilisele isikule mõista välja ka mitterahalise kahju, nt kahju äriühingu mainele, ebakindlus planeerimisotsuste tegemisel, äriühingu juhtimise häirimine, samuti äriühingu juhtkonna liikmete äng ja ebamugavused (vt nt 6. aprilli 2000. aasta otsus kohtuasjas Comingersoll vs. Portugal, kaebus nr 35382/97). Sedalaadi kahjul võib olla subjektiivseid ja objektiivseid elemente ning kahju täpne kvantifitseerimine ei pruugi olla võimalik.

Õiglase hüvitise nõuete puhul kohaldatakse restitutio in integrum põhimõtet: see tähendab, et kaebaja tuleks asetada olukorda, milles ta oleks olnud, kui rikkumist ei oleks toimunud. Seda põhimõtet käsitletakse juhises.

Mittevaralise kahju korral annab EIK hinnangu õigluse põhimõttest lähtuvalt. Advokaadid peaksid objektiivselt hindama varalise ja mittevaralise kahju kategooriates nõutavat hüvitist, ent arvestama sellega, et isegi kui hinnang tugineb tõendavatele dokumentidele, võib EIK mõista välja taotletust väiksema summa.

Kui õiglast hüvitist ei taotleta, siis EIK seda välja ei mõista.

Mittevaralise kahju eest mõistetud hüvitis on maksuvaba. Varalise kahju eest mõistetud hüvitis võib aga olla maksustatav. Väljamõistetud kulud on kaebajale maksuvabad, ent advokaatide saadud summad võivad olla maksustatavad.

24. Kas kulud hüvitatakse?

Kulude hüvitamine erineb muudest õiglastest hüvitistest. Ka kulude hüvitamist käsitletakse EIK presidendi antud juhises. Kui EIK otsustab määrata kulude hüvitise, arvutatakse ja määratakse see eurodes. Kulud võivad sisaldada õigusabikulusid ja kohtukulusid (nt kohtulõivud).

EIK võib otsustada, et kulud, mida kaebaja siseriiklikus ja EIK menetluses kandis rikkumise ennetamiseks või selleks, et talle tekitatud kahju heastataks, tuleb hüvitada.

Juhise kohaselt lähtub EIK kulude hüvitise arvutamisel kolmest põhimõttest. Nõue rahuldatakse vaid tingimusel, et kulud tõepoolest tekkisid, need olid rikkumise vältimiseks või tekitatud kahju heastamise saavutamiseks vajalikud ning kulud on mõistlikud ja täielikult tõendatud. Advokaatide tasude puhul peab kaebaja tõendama, et tasud maksti või et ta oli juriidiliselt kohustatud neid maksma.

EIK-l on advokaatide tasude väljamõistmisel kaalutusõigus, mistõttu sageli mõistetakse välja kaebaja taotletust väiksem summa, isegi kui nõue on tõendatud arvete ja tasuaruannetega. Siseriiklikud advokaatide tasude arvutamise eeskirjad ei ole EIK-le siduvad.

EIK-le tuleb esitada üksikasjalikud tasuaruanded ja/või arved ning kinnitus tasude maksmise kohta. Asjaomase advokaadi kinnitus selle kohta, et makse on tehtud, on piisav.

EIK ei määra kaebajale hüvitist siseriiklikus menetluses makstud tasude eest, kui need ei olnud seotud EIK tuvastatud konventsiooni rikkumisega.

Seetõttu peab advokaat selgitama osutatud teenuste täpset laadi, eriti nende teenuste puhul, mis seisnevad siseriiklikele kohtutele ja muidugi ka EIK-le esitatud mitmesugustes kirjalikes dokumentides kirjeldatud rikkumiste tõendamises.

Ülaltoodud arvesse võttes ei peaks advokaate üllatama, et EIK vähendab sageli sellesse kategooriasse kuuluvaid hüvitisi, ehkki nõue näib põhjendatud.

EIK välja mõistetud hüvitis ja kulud tasutakse olenevalt EIK kantseleile antud juhtnõõridest otse kaebaja või tema advokaadi pangakontole.

25. Millal ja kus toimuvad EIK istungid?

Istungeid korraldatakse vaid erandlike asjaolude korral. Enamasti istungit ei korraldata, sest kohtuasju lahendatakse EIKs eelkõige kirjalikus menetluses.

Mõningatel juhtudel korraldatakse kodades siiski ka kohtuistungeid. Suurkojas menetletavate kohtuasjade puhul on istungid kohustuslikud.

EIK kodukorra reeglites 63–70 on sätestatud, kuidas istungeid tuleb läbi viia.

Istungid on avalikud, kui EIK kodukorrast ei tulene teisiti. Tavaliselt kestab istung kaks tundi.

Kaebaja ei pea isiklikult kohale ilmuma.

Tagatud on sünkroontõlge inglise ja prantsuse keelde. EIK loal võivad advokaadid kasutada ühe Euroopa Nõukogu liikmesriigi riigikeelt.

Menetlusdokumendid ja/või seisukohad, millele istungil tuginetakse, tuleb esitada kantseleile hiljemalt 24 tundi enne istungit, et tõlkidel oleks võimalik teemaga tutvuda. Neid dokumente ei pea istungil ülitäpselt järgima.

Kirjalikke märkusi istungil esitada ei saa, kui EIK seda ei nõua.

Istungi pikkuse otsustab president kokkuleppel menetlusosalistega enne istungit. Kummalegi menetlusosalisele antakse tavaliselt 30 minutit oma seisukohtade esitamiseks ja veel 10 minutit vastaspoolele vastamiseks.

Pärast menetlusosaliste seisukohtade ärakuulamist ja koja liikmete küsimuste esitamist tehakse tavaliselt paus, et advokaadid saaksid küsimuste vastused ette valmistada. Advokaadid ei pea kandma talaari, ent võivad seda soovi korral teha.

Kui EIK teeb otsuse vastustajariigi kahjuks, siis kaebajate sõidukulud hüvitatakse. Kõik istungid salvestatakse ja istungeid on võimalik jälgida reaajas veebiülekanadena või hiljem vaadata.

26. Kas ja kuidas on võimalik taotleda kohtuasja lahendamist suurkojas?

Konventsiooni artikli 43 kohaselt lahendab asja suurkojale edasisaatmise taotluse viiest suurkoja kohtunikust koosnev kolleegium. Taotlus tuleb esitada kolme kuu jooksul alates koja otsuse tegemisest. Taotlus rahuldatakse vaid juhul, kui juhtum on vähemalt mõnes aspektis erandlik. Kolleegium võtab seda edasisaatmise taotluste kaalumisel arvesse. Koja otsuseid, millega kaebus tunnistatakse vastuvõetamatuks, koja järeltõlge faktide kohta ja väljakujunenud kohtupraktikat rakendavaid otsuseid suurkojale edasi saata ei saa.

1. novembrist 1998, mil jõustus 11. protokoll, kuni 2011. aasta oktoobrini lahendas kolleegium 2129 edasisaatmistootlust. Rahuldati vaid 110 taotlust, mille tulemusel saadeti asi edasi suurkojale. (Vt „The general practice followed by the panel of the Grand Chamber when deciding on requests for referral in accordance with Article 43 of the Convention”, mille EIK avaldas 2011. aasta oktoobris.)

27. Kas kaebajad saavad taotleda õigusabi EIKs toimivas menetluses?

Menetluse alguses EIK õigusabi ei anna. Menetluse hilisemates etappides, kui EIK on otsustanud teavitada kaebusest vastustajariiki, et saada tema kirjalikud seisukohad, on kaebajal võimalik taotleda õigusabi, kui ta ei saa endale lubada advokaadi palkamist ja kui EIK leiab, et advokaadi abi on vajalik asja nõuetekohaseks menetlemiseks.

Vastava õigusabi üksikasjad on sätestatud EIK kodukorra reeglites 100–105.

Koja esimees võib otsustada õigusabi andmise alles pärast seda, kui vastustajariik on esitanud oma kirjalikud seisukohad kaebuse kohta.

Kaebaja peab täitma ja riigi ametiasutused peavad kinnitama aruande kaebaja sissetuleku, rahaliste vahendite ja rahaliste kohustuste kohta ülalpeetavate ees.

Koja esimees võib paluda vastustajariigil esitada märkusi õigusabitaotluse kohta.

Kohtusekretär teavitab menetlusosalisi õigusabitaotluse rahuldamisest või rahuldamata jätmisest. Kohtusekretär määrab kohaldatava tasumäära ning võimalikud asjakohase suurusega maksed seoses reisi-, majutus- ja muude kuludega.

Arvesse tuleks võtta, et õigusabi korras eraldatav summa on väike ja moodustab vaid osa kohtukuludest. Saadud õigusabi summa arvestatakse maha hüvitisest, mis võidakse määrata kulude õiglase hüvitisena.

28. Kas EIK-le esitatud asja on võimalik lahendada poolte kokkuleppel?

EIK kodukorra reeglis 62 on sätestatud tingimused, mille kohaselt võivad kaebaja ja vastustajariik sõlmida kokkuleppe omavahelise vaidluse lõpetamiseks.

EIK julgustab alati menetlusosalisi sõbralikku kokkulepet sõlmima.

Advokaadid peavad alati esitama oma kirjalikud seisukohad EIK määratud tähtaja jooksul.

Kokkuleppe üle peetavad läbirääkimised on konfidentsiaalsed ja võivad tuua kaasa rahalise makse, kui EIK leiab, et inimõiguste austamine ei nõua EIK-lt kaebuse läbivaatamise jätkamist.

Kokkuleppe üle peetavatel läbirääkimistel on põhiroll advokaatidel. Nad peaksid suutma anda oma klientidele nõu, kas kokkuleppega nõustuda või mitte, eriti vastustajariigi pakutud summat silmas pidades.

29. Mis on ühepoolne teade?

Kui menetlusosalistel ei õnnestunud sõbralikule kokkuleppele jõuda, võib vastustajariik esitada kohtule ühepoolse teate kooskõlas EIK kodukorra reegluga 62A. Teates kinnitab vastustajariik, et konventsiooni on rikutud, ja kohustub tagama kaebajale sobiva õiguskaitselahendi.

Ühepoolne teade esitatakse tavaliselt pärast sõbraliku kokkuleppe sõlmimise ebaõnnestumist menetlusetapis, kus käsitletakse õiglast hüvitist.

Ühepoolse teate esitamine on avalik (erinevalt konfidentsiaalsetest läbirääkimistest sõbraliku kokkuleppe sõlmimiseks).

30. EIK kasulikud väljaanded

EIK veebisaidil on palju väljaandeid, mis on advokaatidele abiks kaebuse koostamisel ja siseriiklikus kohtumenetluses.

a) Kohtupraktika kokkuvõtted

See igakuine väljaanne sisaldab kokkuvõtteid kõige huvipakkuvamatest kohtuasjadest (kohtuotsused, vastuvõetavuse kohta tehtud otsused, menetlusse võetud kohtuasjad ja suurkoja menetluses olevad kohtuasjad). Igal kokkuvõttel on päis ja iga kokkuvõte on liigitatud nii kohtuasjaga seotud konventsiooni artikli(te) kui ka märksõnade järgi. Kohtupraktika kokkuvõtetes avaldatakse ka uudiseid EIK ja tema väljaannete kohta.

b) Käsiraamat kaebuse vastuvõetavuse kriteeriumite kohta

Käsiraamat on mõeldud eelkõige advokaatidele, kes kavatsevad kaebusega EIKsse pöörduda. Selles on kirjas kaebuse vastuvõetavuse tingimused.

c) Kohtupraktika analüüsid

Analüüse koostab EIK kohtupraktika analüüsi talitus. Need ei ole EIK-le siduvad. Need hõlmavad menetluses olevate asjadega seotud kohtupraktikat ja lahendatud asju.

d) Kohtupraktika teabelehed, ülevaated ja aruanded

EIK pressiteenistus koostab teemapõhiseid teabelehti kohtupraktika ja menetluses olevate asjade kohta (2018. aasta jaanuaris avaldati teabeleht kutsesaladuse kohta). Lisaks võib leida arvukalt kohtupraktika ülevaateid ja uurimisaruandeid.

e) EIK ja Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti ühised väljaanded

- Euroopa võrdse kohtlemise käsiraamat

2010. aastal EIK ja Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti poolt ühiselt avaldatud käsiraamat on esimene põhjalik ülevaade Euroopa diskrimineerimisvastasest õigusest. See hõlmab asjakohast Euroopa kohtupraktikat, diskrimineerimise liikide ja võimalike lahenduste konteksti ja tausta, õiguse reguleerimisala, sh seda, kes on kaitstud ja kaitstud aluseid, nagu sugu, puue, vanus, rass ja rahvus. Käsiraamatu kohtupraktika ülevaade hõlmab ajavahemikku 2010. aasta juulist 2011. aasta detsembrini.

- [Euroopa varjupaiga-, piiri- ja sisserändeõiguse käsiraamat](#)

Käsiraamat on kohtu ja Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti teine ühine väljaanne ning esimene põhjalik ülevaade varjupaiga, piiride ja sisserändega seotud Euroopa õigusest. Käsiraamatus keskendutakse Euroopas asuvate kolmandate riikide kodanike suhtes kohaldatavale õigusele ning käsitletakse paljusid teemasid, sh juurdepääs varjupaigamenetlusele, sunniviisiline väljasaatmine, kinnipidamine ja liikumisvabaduse piirangud.

- [Euroopa andmekaitseõiguse käsiraamat](#)

Selle peamiseks andmekaitsealaseks teabeallikaks oleva käsiraamatu eesmärk on suurendada andmekaitsealast teadlikkust Euroopa Liidu ja Euroopa Nõukogu liikmesriikides. Käsiraamat on mõeldud andmekaitsele mittespetsialiseerunud õiguspraktikutele, kohtunikele, riikide andmekaitseasutustele ja muudele isikutele, kes töötavad andmekaitse valdkonnas.

- [Lapse õigusi käsitleva Euroopa õiguse käsiraamat](#)

See 2015. aastal avaldatud käsiraamat selgitab Euroopa Nõukogu ja Euroopa Liidu õigust, mis käsitleb laste õiguste kaitset ja edendamist.

- [Õiguskaitse kättesaadavust käsitleva Euroopa õiguse käsiraamat](#)

Selles 2016. aastal avaldatud käsiraamatus antakse ülevaade peamistest küsimustest, mis puudutavad õiguskaitse kättesaadavust, ning selgitatakse selle valdkonnaga seotud õigust, sealhulgas kohtupraktikat.

f) EIK raamatukogu

1966. aastal loodud raamatukokku on koondatud märkimisväärne hulk üldist inimõigustealast kirjandust. Seda ressursi on võimalik kasutada etteteatamisel.

g) Andmebaas HUDOC EIK veebisaidil

[Andmebaas HUDOC](#) sisaldab EIK, Euroopa Inimõiguste Komisjoni ja Euroopa Nõukogu ministrite komitee praktikat.

Iga juhtumi puhul käsitletud õigusküsimused on esitatud kokkuvõtlikult märksõnade loetelus. Märksõnad võetakse konventsiooni ja protokollide teksti põhjal koostatud leksikonist.

h) HELP-programm (vt 14. küsimus)

EIK otsuste sisu ja täitmine individuaalkaebuste korral ning nende otsuste edasikaebamine

31. Kas EIK otsuseid saab edasi kaevata?

Vastuvõetamatuse kohta tehtud otsuste ning komiteede ja suurkoja otsuste peale edasi kaevata ei saa. Kui koda on teinud otsuse, võivad menetlusosalised aga taotleda asja edasisaatmist suurkojale uueks läbivaatamiseks. Selline uuesti läbivaatamine on erandlik (vt 26. küsimus).

32. Milles seisneb EIK otsuse põhisisu?

Otsuses ütleb EIK, kas vastustajariik on konventsiooni rikkunud ja kui on, siis milliseid konventsiooni artikleid või protokolle on rikutud. Olenevalt rikkumise laadist võib EIK kohustada riiki võtma üld- või erimeetmeid. Kui kaebaja esitas EIK-le õiglase hüvitise nõude, siis ütleb EIK ka seda, kas kaebaja saab vastustajariigilt vastava (üldjuhul rahalise) hüvitise.

33. Mida EIK otsus veel sisaldada võib?

Süsteemsete, enamasti seadusandlike puudujääkide korral võib EIK kohustada riiki õigusakte vastu võtma, muutma või kehtetuks tunnistama. Erandjuhtudel võib EIK määrata konkreetsed meetmed, mida tuleb võtta, ja seada selleks kindla tähtaja. Õigusloomes on peavad riigid arvestama sellega, kuidas EIK konventsiooni tõlgendab, ent seejuures on riikidel teatav kaalumisruum. Erandjuhtudel võib EIK kohustada riiki astuma konkreetseid samme, nt avama ebaõiglase menetluse uuesti, vabastama kaebaja vahi alt või tagama kaebajale õiguse kohtuda lapsega, kelle suhtes tal on hooldusõigus. EIK-l puudub pädevus siseriiklikku õigust või kohtuotsust kehtetuks tunnistada (vt 36. küsimus).

34. *Mis on piloototsus?*

EIK teeb piloototsuse, kui talle esitatakse märkimisväärne arv kaebusi, mis tulenevad samast algpõhjusest või mille puhul kaebuses esitatud faktilised asjaolud viitavad struktuurse või süsteemse probleemi või muu sarnase tõrke olemasolule asjaomases riigis ning see võib tingida uute sarnaste kaebuste esitamise. Sellisel juhul võib EIK valida välja ühe või mitu kaebust, mida ta hakkab eelisjärjekorras menetlema, jättes ülejäänud kõrvale. Esmatähtsaid kohtuasju menetledes püüab EIK saavutada lahenduse, mis väljub konkreetse kohtuasja piiridest ja hõlmab kõiki sama probleemi tõstatanud sarnaseid kaebusi. Piloototsuse tegemisel kohustab EIK riiki täitma artiklist 46 tulenevaid kohustusi, viies oma õigusaktid kooskõlla konventsiooni nõuetega, et kõigi ülejäänud tegelike või potentsiaalsete kaebajate õiguste rikkumine saaks heastatud ja et laheneksid ka menetluses olevad kaebused. Kui riik ei astu vajalikke samme, tuvastab EIK tõenäoliselt rikkumise kõigi kõrvalejäetud kaebuste puhul. EIK võib piloototsuse tegemise menetluses kontrollida kõrvalejäetud kaebust, kui see on korra kohase õigusemõistmise huvides. Kui pilootasja menetlusosalised saavutavad sõbraliku kokkuleppe, peab see sisaldama riigi kinnitust piloototsuses tuvastatud üldiste meetmete rakendamise kohta ja sätestama teiste või potentsiaalsete kaebajate rikutud õiguste heastamise. Piloototsuste täitmine on Euroopa Nõukogu ministrite komitee üks prioriteete.

35. *Kuidas piloototsuse menetlust algatada?*

EIK otsustab ex officio, kas algatada piloototsuse tegemise menetlus. Advokaat saab aga paluda EIK-l teha piloototsus põhjusel, et kaebaja kohtuasi sarnaneb paljude teiste kohtuasjadega, millel on siseriiklikus õiguses sama algpõhjus.

36. *Kas EIK saab tunnistada kehtetuks seadusi või siseriiklike kohtute otsuseid, mis on konventsiooniga vastuolus?*

Ei. EIK saab vaid öelda, et riigi teatud teod, tegevusetus, seadused või siseriiklike kohtute otsused rikuvad konventsiooni. EIK ei saa neid toiminguid ega dokumente kehtetuks tunnistada ega tühistada. EIK järeldused on aga riikidele siduvad ning Euroopa Nõukogu ministrite komitee (edaspidi „ministrite komitee“) üks peamisi eesmärke EIK otsuste täitmise kontrollimisel on tagada, et konventsiooni jätkuvad rikkumised lõpetatakse ja et selliseid rikkumisi tulevikus enam ei esine.

37. *Kes tagab EIK otsuste täitmise?*

EIK otsuste täitmise eest vastutab asjaomane riik. Selle üle teostab järelevalvet ministrite komitee. EIK otsuste täitmisel on riikidel teatav kaalumisruum, välja arvatud juhul, kui EIK nõuab konkreetsete meetmete võtmist või konkreetseid tegusid. Igal juhul peavad riigid tagama konventsiooni rikkumiste lõpetamise ja nende vältimise tulevikus.

38. *Mida peab riik tegema, kui EIK on leidnud, et siseriiklike kohtute otsus(ed) või siseriiklikud haldusaktid on konventsiooniga vastuolus?*

Riik peab tagama, et rikkumis(t)e tagajärjed taotleja suhtes kõrvaldatakse ehk et võimalikus suures ulatuses saavutatakse restitutio in integrum, s.t võtma nn **individuaalseid meetmeid** (vt eelkõige ministrite komitee soovitus (2000)2 liikmesriikidele ja kohtuotsuste täitmise järelevalve eeskirja reeglit 6). Heastamine võib toimuda mitmesugustes vormides sõltuvalt tuvastatud rikkumisest, kaebaja olukorrast ning EIK määratud õiglase hüvitise laadist ja ulatusest (nt võimaluse kaotamise või kantud rahalise või mitterahalise kahju täielik hüvitamine).

Näiteks võidakse riike kohustada tagama, et:

- vaidlustatud otsuse/kohtulahendi korral on võimalik menetlus taasavada (nt kohtuasjades, mis puudutavad ebaõiglast menetlust, eelkõige kriminaalasjades);
- asja on võimalik muul viisil uuesti läbi vaadata (seda tehakse sageli perekonnaasjades, kui res judicata on nõrk);
- on võimalik mõista välja hüvitis (nt võimaluse kaotamise korral, kui tsiviil- või halduskohtumenetluse taasavamine ei ole võimalik – vt allpool);
- konventsiooniga vastuolus olevad väljasaatmiskorraldused tühistatakse, vajaduse korral koos muude meetmete võtmisega, nagu elamisloa andmine;
- kriminaaluurimist alustatakse, taasavatakse või jätkatakse juhtudel, mis on seotud konventsiooni artiklite 2 ja 3 rikkumisega;
- riigi poolt konventsiooniga vastuolus oleval viisil kogutud isikuandmed hävitatakse;
- täitmata siseriiklikud kohtuotsused täidetakse;
- ebainimlikes tingimustes kinni peetavad isikud viiakse üle nõuetekohastesse kinnipidamisasutustesse.

Üldiselt tunnustatakse õigust ebaõiglase kriminaalmenetluse taasavamisele. Paljudes riikides on kehtestatud õigusnormid haldusmenetluste või tsiviil- ja halduskohtumenetluste taasavamiseks pärast EIK poolt riigi kahjuks tehtud otsust (võttes nõuetekohaselt arvesse õiguskindluse nõudeid ja heausksete kolmandate isikute õigusi).

Kui rikkumine mõjutab muid kohtuasju või olukordi, peab riik võtma ka **üldisi meetmeid** rikkumiste lõpetamiseks, näiteks laiendades menetluse taasavamise õigust ka nendele kohtuasjadele, ja vältima samasuguste olukordade tekkimist tulevikus, näiteks muutes siseriiklikku kohtupraktikat, halduspraktikat või asjakohaseid õigusakte (vt ka 39. ja 40. küsimust, ministrite komitee soovitusi (2004)5 ja (2004)6 ning kohtuotsuste täitmise järelevalve eeskirja reeglit 6).

39. Mida peab riik tegema, kui EIK otsuses leitakse, et siseriiklik õigusakt on konventsiooniga vastuolus?

Esmalt peab riik kaaluma, kas konventsiooni rikkumist saab vältida (vaidlusaluses asjas ja tulevastes asjades), tõlgendades asjaomast siseriiklikku õigusakti kooskõlas konventsiooniga. Kui see ei ole võimalik, peaks riik õigusakti EIK otsusest lähtuvalt muutma. Parandusmeetme valik esitatakse kohtuotsuse täitmise tegevuskavas, mis tuleb esitada ministrite komiteele hiljemalt kuue kuu jooksul pärast kohtuotsuse lõplikku jõustumist. Ministrite komitee kontrollib selle tegevuskava alusel kohtuotsuse täitmist (vt ka 42. küsimust allpool).

40. Mida peab riik tegema, kui EIK otsuses leitakse, et riigi põhiseadus on konventsiooniga vastuolus?

Vastustajariikide kohustus täita EIK otsuseid on tingimusteta ja ka riigi põhiseadus peab vastama konventsiooni nõuetele, nagu EIK on neid tõlgendanud riigi suhtes tehtud otsustes. See, kas riik peab konventsiooni oma põhiseadusega võrreldes kõrgemalseisvaks, sellega võrdseks või madalamalseisvaks, omab peaausjalikult tähtsust seoses küsimusega, kas teha uuesti tõlgendamine ülesandeks riigi konstitutsioonikohtule või seadusandjale. Seega peaks riik oma põhiseaduse vastavat sätet muutma, kui seda ei ole võimalik tõlgendada konventsiooniga kooskõlas oleval viisil (mitme riigi põhiseadust on EIK otsuste täitmiseks juba muudetud, näiteks Armeenias, Kreekas, Ungaris, Slovakkias ja Türgis).

41. Kes jälgib seda, kas riik täidab EIK otsuseid?

Ministrite komitee ülesanne on jälgida EIK otsuste täitmist. Komiteed abistab EIK otsuste täitmise osakond.

42. Kuidas ministrite komitee seda järelevalvekohustust täidab?

Järelevalve on põhimõtteliselt avalik ja põhineb kahesuunalisel menetlusel. Uued juhtumid liigitatakse kiiresti kas standardse või tõhustatud järelevalve alla kuuluvaks. Tõhustatud järelevalve on ette nähtud juhtumitele, mis nõuavad kiireloomulisi individuaalseid meetmeid, samuti piloototsustele, riikidevahelistele juhtumitele ja sellistele juhtumitele, mille puhul on kas otseselt EIK otsuses või ministrite komitee edaspidises menetluses tuvastatud olulisi struktuurilisi või keerulisi probleeme. Ministrite komitee inimõiguste komisjon pöörab põhitähelepanu tõhustatud järelevalve all olevatele juhtumitele, kuid EIK otsuste täitmise osakond jälgib kõigi otsuste täitmist.

Järelevalve aluseks on riikide esitatud tegevuskavad ja – kui täitmine on lõpule viidud – tegevusaruanded. Järelevalvemenetluse käigus võivad kaebajad ja nende esindajad, valitsusvälised organisatsioonid ja siseriiklikud inimõiguste kaitsega tegelevad institutsioonid (ombudsmanid, uurimisinstituudid ja muud sarnased institutsioonid, nagu need on määratletud siseriiklikes õigusaktides) edastada ministrite komiteele teateid vastavalt kohtuotsuste täitmise järelevalve eeskirja reeglile 9.

Tõhustatud järelevalve all olevate juhtumite puhul kontrollitakse kohtuotsuste täitmist üksikasjalikumalt ministrite komitee istungitel, tavaliselt inimõiguste komisjoni istungitel, mis toimuvad üks kord kvartalis. Ministrite komitee pakub soovitusi või muid stiimuleid kohtuotsuste täitmise edendamiseks ja hõlbustamiseks. Standardse järelevalve all olevate juhtumite puhul piirdub ministrite komitee üldjuhul üksnes vastustajariigi esitatud tegevuskava teadmiseks võtmisega.

EIK otsuste täitmise osakond annab ministrite komiteele abi ja nõu ning jälgib kõigi EIK otsuste täitmist, et aidata lahendada täitmisel tekkivaid probleeme. Täitmise seis kõigis poolleiolevates kohtuasjades on esitatud osakonna veebisaidil. Osakond suhtleb korrapäraselt vastustajariikidega, eelkõige seoses tegevuskavade väljatöötamisega, ning pakub vajaduse korral ka mitmesugust toetust ja abi, mis hõlmab muu hulgas mitmepoolseid kohtumisi, et võimaldada kõikidel liikmesriikidel, keda asjaomane probleem puudutab, jagada ekspertrühmade kaudu oma kogemusi.

43. Kust leida teavet poolleiolevate juhtumite ja kohtuotsuste täitmise seisu kohta ning muud asjakohast teavet?

Kõigi poolleiolevate juhtumite loetelu koos kohtuotsuste täitmise seisu kokkuvõttega leiate EIK otsuste täitmise osakonna veebisaidilt. Ministrite komitee otsused ja komiteele edastatud teated on põhimõtteliselt avalikud (kohtuotsuste täitmise järelevalve eeskirja reegel 8) ning avaldatakse nii osakonna veebisaidil (enamasti individuaalsete juhtumite kaupa) kui ka ministrite komitee veebisaidil (peamiselt istungite kaupa). Uus otsingumootor, mis sarnaneb EIK otsuste otsimist võimaldavale HUDOCile, võimaldab otsida täitmisel olevaid kohtuotsuseid. Osakond avaldab ka muid kohtuotsuste täitmisega seotud materjale, sealhulgas teavet ministrite komitee soovitude kohta liikmesriikidele ja mitmepoolsete ümarlaudade või muude sarnaste sündmuste tulemuste kohta. Link ministrite komitee veebisaidile: www.coe.int/cm. Link osakonna veebisaidile: www.coe.int/en/web/execution.

44. Mida teha, kui riik ei täida kaebajale rahalise hüvitise maksmise kohustust või ei ole nõuetekohaselt kõrvaldanud konventsiooni rikkumist?

Enamikul juhtudel tasuvad asjaomased riigid väljamõistetud õiglase hüvitiste viivitamata. Kui makset siiski ei tehta kohtuotsuses määratud tähtaja jooksul, mis on tavaliselt kolm kuud alates kohtuotsuse lõpliku jõustumise kuupäevast, tuleb maksta viivist vastavalt EIK kohtuotsusele. Kui vajadus makse järele on kiireloomuline, peaks advokaat teatama sellest asjaomasele riigiasutusele ja vajaduse korral kohtuotsuste täitmise järelevalve eeskirja artikli 9 lõike 1 alusel ka ministrite komiteele.

Kui ei ole võetud individuaalseid meetmeid või tekib mõni muu probleem, peaks advokaat sellest samuti võimalikult kiiresti teatama ministrite komiteele, kas kommenteerides tegevuskava või tegevusaruannet või saates eraldi teate eeskirja artikli 9 lõike 1 alusel. Kui on rikutud õigust vabadusele, kuid kaebaja võib sellest õigusest loobuda, on sellised kaebused olulised selleks, et ministrite komitee reaktsioon oleks asjakohane (mitte kõik kaebajad ei soovi näiteks ebaõiglase kriminaalmenetluse taasavamist, mistõttu ministrite komitee ei uuri sel juhul omal algatusel taasavamise võimalikke takistusi). Kui aga kõnealune õigus ei ole sellist laadi, näiteks paljudel juhtudel, kui on rikutud artikleid 2 ja 3, jälgib ministrite komitee ex officio individuaalsete meetmete võtmist (näiteks selleks, et tagada tõhusa kriminaaluurimise läbiviimine vastutavate riigiametnike kindlakstegemiseks ja vajaduse korral nende karistamiseks).

Kui rikkumine on pidev või kui tekkinud takistusi võib pidada uuteks asjaoludeks, mis tõstatavad uusi küsimusi seoses konventsiooni artiklite 2-18 alusel kaitstud õiguste ja vabadustega, võib olla võimalik esitada EIK-le uus kaebus (vt *Bochan vs. Ukraina* (nr 2) [GC] nr 22151/08). Arvukaid *restitutio in integrum*'i küsimusi võib siiski pidada nende artiklitega kaitstud õiguste ulatusest väljapoole jäävateks (näiteks õigus ebaõiglaselt tühistatud elamisloa taastamisele või õigus ebaõiglase kriminaalmenetlust taasavamisele); seetõttu on EIK-le esitatavate uute kaebuste edukus sellistel juhtudel väga piiratud. Kui sellised kaebused EIK-le esitatakse, ootab ministrite komitee enne edasise järelevalve teostamist tõenäoliselt ära kaebuste käsitlemise tulemused.

Kui üldisi meetmeid ei võeta viivitamata või kui need on tuvastatud rikkumiste kõrvaldamiseks ebapiisavad, kasutab ministrite komitee kohtuotsuse täitmise tagamiseks mitmesuguseid tema käsutuses olevaid vahendeid (vt nt kokkuvõtet ministrite komitee 2014. aasta aruandes). Kui tavapärased täitmisprotsessi toetavad vahendid ei anna probleemide lahendamisel tulemust, võib ministrite komitee võtta mitmeid meetmeid, tavaliselt vaheresolutsiooni vormis, mis võib sisaldada deklaratsiooni selle kohta, et riik ei täida konventsioonist tulenevaid kohustusi ja/või Euroopa Nõukogu liikmesriigi kohustusi. Alates 2010. aastast, mil jõustus 14. protokoll, on ministrite komiteel õigus taotleda EIK-lt deklaratsiooni (konventsiooni artikli 46 lõike 4 alusel), et riik ei täida konventsiooni artiklist 46 tulenevaid kohustusi. Seni ei ole seda võimalust veel kasutatud.

Kohtuotsuse täitmisest otsesõnu keeldumise juhud on väga harvad ja võivad viia mitmesuguste edasiste tagajärgedeni alates riigile tehtavatest üleskutsetest astuda kõik vajalikud sammud kohtuotsuse täitmiseks kuni Euroopa Nõukogust väljaarvamiseni (ministrite komitee on selgelt kinnitanud, et EIK otsuste täitmine on organisatsiooni liikmesuse tingimus – vt eelkõige vaheresolutsiooni ResDH (2006) 26).

45. Mida teha, kui EIK otsuse täitmist takistavad selle tõlgendamise raskused?

Kohtuotsuse täitmisel võib tekkida kohtuotsuse enda või EIK asjakohase praktika tõlgendamisega seotud probleeme. Selliste probleemide ületamiseks on mitmeid võimalusi; eelkõige võib tugineda EIK otsuste täitmise osakonna pädevusele ja ministrite komitee enda pädevusele. Paljudes olukordades on probleemid nii tihedalt seotud kohtuotsuse täpse sõnastusega, et parimaks võimaluseks võib olla EIK-lt tõlgenduse küsimine. Menetlusosalised võivad sellist tõlgendust taotleda EIK kodukorras sätestatud tähtaja jooksul (kodukorra artikli 79 kohaselt ühe aasta jooksul alates otsuse väljakuulutamise kuupäevast, s.t tavaliselt 5–9 kuu jooksul alates kohtuotsuse lõpliku jõustumise kuupäevast). Kui tõlgendamistaotlust ei ole esitatud, eelkõige juhul, kui probleemid tekivad alles pärast tähtaja möödumist, võib ministrite komitee talle 14. protokolliga antud uut pädevust kasutades ise taotleda lõpliku kohtuotsuse tõlgendust, kui ta leiab, et täitmise kontrollimist takistab kohtuotsuse tõlgendamise probleem. Selleks ei ole tähtaega ette nähtud.

46. Mida teha, kui EIK otsuses on viga?

EIK kodukorra reegel 81 võimaldab EIK-l parandada trükivea, arvutusvea või muu ilmse vea omal algatusel või menetlusosalise taotlusel, kui taotlus esitatakse kuu aja jooksul otsuse tegemisest.

47. Kas menetlusosaline saab taotleda kohtuotsuse läbivaatamist?

EIK kodukorra reeglis 80 on sätestatud asjaolud, mille korral saab menetlusosaline paluda EIK-l tehtud otsus läbi vaadata. Menetlusosaline saab seda teha juhul, kui on ilmnunud asjaolud, mis võivad avaldada otsustavat mõju asja lõpplahendusele ning mis ei olnud EIK-le otsuse tegemise ajal teada ja mida menetlusosaline mõistlikult ei saanud teada.

48. Kas riik saab keelduda EIK otsuse täitmisest põhjusel, et riigi kõrgeima või konstitutsioonikohtu väitel ei esine põhiseaduse ega konventsiooni rikkumist?

Artikli 46 kohaselt on riik kohustatud täitma otsust, mis on tehtud menetluses, milles ta osales, ning seega on ka konventsiooni EIK-poolne tõlgendus ja järeldused konventsiooni rikkumise kohta riigi kõrgeimale kohtule ja konstitutsioonikohtule siduvad. On palju riike, kus konventsiooniga tagatud inimõiguste kaitse on rangem võrreldes riigi põhiseaduse pakutava kaitsega. Kui EIK, riigi kõrgeim kohus või konstitutsioonikohus on arvamusel, et rikkumise algpõhjus tuleneb riigi põhiseadusest, siis peavad siseriiklikud kohtud esmalt tõlgendama riigi põhiseadust kooskõlas konventsiooniga. Kui see on võimalik ja ulatuses, milles see on võimalik, peaks riik viima põhiseaduse konventsiooniga kooskõlla (arvestades EIK tõlgendust). See kehtib ka juhul, kui riigi põhiseadusel on riigi seaduste hierarhias konventsioonist kõrgem positsioon (vt ka 40. küsimus).

Praktilised nõuanded kaebuse esitamiseks

EIK on muutnud oma kodukorra artiklit 47, mis käsitleb kaebuse esitamist füüsilise või juriidilise isikuna, üksikisikute rühmana või valitsusvälise organisatsioonina. EIK praktika uute kaebuste menetlemisel on väga range. Käesolevas jaos käsitletud praktilised nõuanded lähtuvad uuest praktikast. Samuti juhitakse praktikute tähelepanu teabeallikatele uue praktika kohta, mille eesmärk on kiirendada nõuetelevastavate kaebuste läbivaatamist EIK poolt.

Kaebuse esitamise vorminõudeid kohaldatakse rangelt. Reeglitest ja praktikast kõrvalekaldumist aktsepteeritakse ainult juhul, kui seda on nõuetekohaselt selgitatud ja põhjendatud. Kaebused, mis ei vasta nendele rangetele nõuetele, loetakse mitteesitatuks ja jäetakse tähelepanuta. Teid on hoiatatud.

49. Kas kantselei vastab kaebuse esitamist puudutavatele päringutele?

EIK veebisaidi jaotises „Applicants“ ja praktilistes juhistes on esitatud põhjalik teave ja näpunäited, mis selgitavad, kuidas kaebust esitada ja kuidas kohustuslikku kaebuse vormi õigesti täita. Kui kaebus ei vasta kohtu kodukorra artikli 47 nõuetele, vastab kantselei formaalselt, osutades puudusele ja rõhutades, et nõuetele vastavat kaebust ei ole esitatud. Kui erandi tegemiseks puuduvad mõjuvad põhjused, ei vasta kantselei individuaalsetele küsimustele kavandatud kaebuse esitamise kohta.

50. Kas kaebust saab esitada etapiviisiliselt või eelmise kaebuse täiendamise teel?

Ei. Kaebuse vormi saab esitada ainult üks kord ja see peab olema täielik, välja arvatud juhul, kui esitatakse mõjuv põhjendus (näiteks raskused kirjavahetuse pidamisel kliendist kaebajaga, kes viibib kinnipidamisasutuses). Kui kaebus on mittetäielik või ei vasta kantselei rangetele tõlgendusele reegli 47 kohta, lükatakse see tagasi. Seejärel tuleb kaebus õigesti ja täielikult uuesti esitada. Eelnevalt valesti esitatud kaebuse vormi arvesse ei võeta. Artiklis 35 sätestatud kuuekuulise tähtaja kulgemise katkestab ainult nõuetekohaselt täidetud kaebuse vorm, mis seejärel registreeritakse EIK poolt läbivaadatava kaebusena.

51. Kas kaebuse võib esitada veebisaidil olevat ametlikku kaebuse vormi kasutamata?

Ei. Kaebuse esitamiseks tuleb kasutada ajakohastatud vormi, mis on kättesaadav EIK veebisaidil. Lisaks peab kaebuse vorm vastama järgmistele nõuetele:

- see peab olema allkirjastatud nii kaebaja kui ka advokaadi poolt (eraldi volikiri ei ole vastuvõetav);
- esitada tuleb kaebuse vormi originaal, mis sisaldab mõlemat originaalallkirja: allkirjakoopiad ei ole vastuvõetavad;
- kaebuse vorm peab olema terviklik dokument ja esitatud ilma mingite jätkulehtedeta ning selles tuleb kokkuvõtlikult esitada
 - kõik faktid,
 - kaebuse põhjused ja
 - kasutatud ja ammendunud siseriiklike õiguskaitsevahendite kirjeldus.

52. Kas kogu kaebus tuleb esitada kaebuse vormil tervikliku dokumendina?

Jah. EIK nõuab, et kogu konventsioonist tulenevat kaebust, kõiki asjakohaseid fakte ja kõiki siseriikliku menetluse etappe kirjeldataks kaebuse vormil kokkuvõtlikult nii, et vorm sisaldaks kogu teavet, mis on vajalik kaebuse esialgseks hindamiseks. See võimaldab EIK-I viivitamata teavitada nõuetelevastavast kaebusest vastustajavalitsust ilma, et kantselei peaks selleks lisasamme astuma (kohene teavitamine).

53. Kaebuse vormile lisatavad dokumendid

Lisada ja leheküljenumbritega tuleb varustada kõik asjakohased siseriiklikud kohtulahendid, samuti tõendid, mis kinnitavad siseriiklike õiguskaitsevahendite ammendumist, näiteks koopiad lõpliku siseriikliku kaebusega seotud menetlusedokumentidest.

54. Täiendavad materjalid, mida võib koos kaebuse vormiga esitada

Lisaks võib esitada täiendavaid materjale, mille maht ei ületa 20 lehekülge ning milles selgitatakse lähemalt fakte, kaebusi ja siseriiklike õiguskaitsevahendite ammendumist. See täiendav materjal ei tohiks käsitleda uusi küsimusi, mida kaebuse vormil ei esitatud. Kui esitatakse rohkem toetavaid materjale, tuleb nende vajalikkust selgelt ja veenvalt põhjendada.

55. Kas üksikisikute rühma nimel esitatud kaebuse puhul kohaldatakse teistsuguseid nõudeid?

Rühmakaebuste puhul, kui mitu kaebajat kaebavad sama olukorra üle ja nad olid sama siseriikliku menetluse osalised, kohaldatakse põhimõtteliselt samasuguseid nõudeid. See tähendab, et tuleb hankida iga rühma liikme isikuandmed ja originaalallkiri ning tavapärase kaebuse vormi esimesed kaks lehekülge peab allkirjastama iga rühma liikme advokaadist esindaja. Soovitame allkirjade kogumist varakult alustada. EIK nõuab, et enam kui viiest kaebajast koosneva rühma puhul esitataks kaebajate isikuandmed tabelis, mille kantselei taotluse alusel edastab ja mis on leitav ka EIK veebisaidilt; suurematel rühmadel võidakse paluda esitada oma kaebus lisaks paber kandjal olevatele kaebuse originaalvormidele ka elektrooniliselt. Pange tähele, et kui kaebajad kaebavad sarnase õigusliku olukorra riigisisese käsitlemise viisi üle, kuid nende juhtumite asjaolud ja nende poolt läbitud siseriiklikud menetlused on erinevad, ei kujuta nende kaebused endast üksikisikute rühma kaebust ja iga isik peab esitama eraldi kaebuse.

56. Kas äriühingu, muu juriidilise isiku või valitsusvälise organisatsiooni nimel esitatud kaebuse puhul kohaldatakse teistsuguseid nõudeid?

Kaebuse vormi peab täitma ja allkirjastama äriühingu või muu juriidilise isiku direktor või muu sisekorraeeskirjade kohaselt volitatud isik. See isik peab ka tõendama oma õigust võtta äriühingule või muule juriidilisele isikule oma otsuse ja allkirjaga siduvaid kohustusi. Näiteks direktori vastavat volitust võib tõendada riigi ettevõtjate ametliku registri väljavõttega. EIK on andnud vähe juhiseid nimetatud õiguse piisavate tõendite kohta. Kaebus peab sisaldama direktori originaalallkirja ja advokaadist esindaja allkirja.

57. NÕUANNE

Siin on toodud vaid mõned näited sellest, kui rangelt EIK talle esitatud kaebusi käsitleb, ja kaebuse eduka esitamise nõuete keerukusest. Selleks, et kaebus loetaks vastuvõetavaks, tuleb EIK veebisaidil esitatud nõudeid igas aspektis väga täpselt järgida. Advokaadid peaksid püüdma esitada kaebuse kuuekuulise tähtaja jooksul varakult, nii et kui esimesel katsel ei vasta kaebus reegli 47 nõuetele, jääks aega parandatud kaebuse esitamiseks.

58. Kas mittetäielikuks osutunud kaebuse vormi võib muudetud ja parandatud kujul uuesti esitada?

Kui esitati kaebus, mis ei vasta reegli 47 nõuetele, saadab kantselei asjaomasele advokaadile kirja, milles toob välja kaebuse puudused. Seejärel jätkub kantselei kiri nii: „Seetõttu ei saa EIK teie kaebust läbi vaadata. Me ei säilitanud teie esitatud dokumente. Kui te soovite, et EIK vaataks teie kaebuse läbi, peate esitama täieliku ja nõuetele vastava kaebuse vormi koos kõigi tõendavate dokumentidega, nagu on nõutud reeglis 47.“ Seega tuleb esitada täiesti uus kaebus õigesti täidetud terviklikul kaebuse vormil koos kõigi vajalike lisadokumentidega, nagu siseriiklike kohtute lahendid ja siseriiklikes kaebemenetlustes esitatud menetlusdokumendid, mis näitavad, et siseriiklikes kohtutes tugineti EIK-le esitatud argumentidele.

59. Kuidas tuleks kaebus esitada?

Kaebus tuleb saata posti teel või see EIK-le füüsiliselt kätte toimetada. Postiga saatmise korral loetakse kaebuse esitamise kuupäevaks postitamiskuupäev (vastavalt postitemplile). Füüsilise kättetoimetamise korral loetakse kaebuse esitamise kuupäevaks kuupäev, mil kaebus EIKsse saabus (tööaja vältel). Kaebusi ei saa esitada faksi teel (välja arvatud esialgse õiguskaitse taotluste puhul, mis esitatakse reegli 39 alusel; vt 65. nõuannet).

60. Kas kaebuse võib esitada elektrooniliselt?

Elektrooniliselt kaebusi esitada ei saa. Kantselei on katsetanud elektroonilist esitamist teatavate menetluste hilisemates etappides.

61. Kas kogu menetlus võib toimuda muus keeles kui prantsuse või inglise keeles?

EIK-l on kaks töökeelt: inglise ja prantsuse keel (EIK kodukorra artikli 34 lõige 1). Kaebuse ja sellele lisatud tõendavad dokumendid võib esitada muus keeles kui inglise või prantsuse keel, kui kasutatav keel on ühe osalisriigi ametlik keel (kodukorra artikli 34 lõige 2). Siseriiklike menetlustega seotud dokumente ja kohtuotsuseid tõlkima ei pea. Pärast seda, kui kaebus on edastatud vastustajariigile, tuleb menetlusdokumendid esitada inglise või prantsuse keeles.

62. Kas kaebaja isikut saab hoida saladuses, sealhulgas vastustajariigi eest?

Põhimõtteliselt on EIK menetlus avalik (välja arvatud kokkuleppe üle peetavad läbirääkimised, konventsiooni artikli 39 lõige 2). EIK kodukorra artikli 47 lõige 4 näeb siiski ette võimaluse hoida kaebaja isikut ja/või toimiku teatavaid osi avalikkuse eest saladuses, kuid mitte vastustajariigi eest. Vastavat presidendile esitatavat taotlust tuleb põhjendada. Isegi kui president selle taotluse rahuldab, avaldatakse kaebaja isik vastustajariigile, kui juhtum edastatakse talle seisukohtade esitamiseks, sest selles etapis saadetakse vastustajariigile kogu kaebus.

63. Millal ja miks kantselei kaebaja advokaadiga ühendust võtab?

Üldiselt on viis põhjust, miks kantselei võib pöörduda kaebaja advokaadi poole kaebuse esitamise protsessi algusetappides, kui hinnatakse uute kaebuste vastavust reeglile 47. Selles etapis lükkab kohtunik kohe tagasi selgelt vastuvõetamatud kaebused, ülejäänud kaebused aga seatakse tähtsuse järjekorda ja neid uuritakse vastavalt. Nõuetele vastavad kaebused võidakse kohe edastada vastustajariigile. Kantselei saadab kaebaja advokaadile kirja, kui:

- a. kaebus ei vasta reeglile 47, mistõttu loetakse, et seda ei ole esitatud. Kantselei osutab, milline teave on puudu. Kaebuse esitamise protsessi tuleb uuesti alustada;
- b. kaebus tunnistatakse vastuvõetamatuks. Kirjas märgitakse, et seda otsust ei saa edasi kaevata ja et toimik hävitatakse 12 kuu jooksul. See võib olla esimene kättesaamise kinnitus, mille kantselei kaebuse kohta edastab;
- c. kaebust ei tunnistata kohe vastuvõetamatuks ega edastata kohe vastustajariigile. Sellistel juhtudel tuleb arvestada pika ooteajaga;
- d. kantselei vajab teavet või dokumente, et EIK saaks juhtumit kontrollida;
- e. kaebus on edastatud vastustajariigile, kellelt küsitakse kirjalikke seisukohti kaebuse vastuvõetavuse ja sisu kohta. Kui tegemist on hiljutise kaebuse viivitamatu edastamisega, saadab kantselei lihtsalt kaebuse vastustajariigile. Kui kaebuse edastamisele eelneb pikemaajaline kontrollimine EIK poolt, lisatakse kirjale kantselei koostatud kokkuvõtte faktilistest asjaoludest ja küsimused, millele vastustajariigil palutakse vastata. Pärast seda, kui vastustajariik on oma seisukohad kantseleile edastanud, palutakse kaebaja advokaadil nendele seisukohtadele kuue nädala jooksul vastata.

Igal juhul peaksid kaebajate advokaadid alati saatma kaebused ja võimaliku muu kirjavahetuse EIK-le tähtitud kirjaga (väljastusteatega), sest eespool kirjeldatud kantselei toimingud võivad võtta aega.

64. Kas kantselei teatab kaebaja advokaadile registreeritud kaebuse registreerimisnumbri?

Registreerimisel antakse kaebusele registreerimisnumber, millele advokaat peab viitama kogu kirjavahetuses EIKga. Kui kaebus on tunnistatud vastuvõetamatuks, võidakse advokaadile teatada registreerimisnumber kirjas, millega teatatakse kaebuse tagasilükkamisest vastuvõetamatuse tõttu. Kui kaebuse registreerimisnumber on teada, saavad kaebaja ja tema advokaat jälgida, millisesse etappi kaebus on jõudnud, sisestades numbri EIK veebisaidil menetluse seisu otsingumootoris.

65. Kas kaebaja saab EIK-lt taotleda esialgset õiguskaitsset?

Kui juhtum on kiireloomuline ja kaebaja elu või isikupuutumatus on ohus, võib taotleda esialgset õiguskaitsset vastavalt kodukorra reeglile 39. Vastavat korda kirjeldatakse juhises, mis on kättesaadav EIK veebisaidil. Erandkorras võib esialgse õiguskaitsse taotluse saata faksi teel kantselei spetsiaalsel faksinumbril. Taotluses tuleks võimalikult täpselt kirjeldada kaebajat ähvardavat konkreetset ohtu, selle põhjust või allikat ning ohu realiseerumise vältimiseks vajalike õiguskaitsvahendite või muude abinõude rakendamise eeldatavat aega. See teave tuleks kantseleile edastada enne eeldatava ohu tekkimist sellisel viisil ja piisavalt üksikasjalikult, et EIK saaks vastavalt reeglile 39 sekkuda, kui asjaolud seda õigustavad. Esialgne õiguskaits on ette nähtud juhtudeks, mil isikut ähvardab konventsiooni artikliga 2 või 3 vastolus oleva kohtlemise vahetu oht.

66. Kas on võimalik taotleda kaebuse eelisjärjekorras käsitlemist?

Jah. EIK on avaldanud oma kriteeriumid, mille alusel kaebusi vastavalt EIK kodukorra reeglile 41 käsitletakse eelisjärjekorras, ja kaebajate advokaadid peaksid kaaluma nendele kriteeriumidele viitamist kaebuse vormil, et põhjendada kaebuse eelisjärjekorras käsitlemise taotlust. EIK kohaldab neid kriteeriume kõikide uute kaebuste suhtes, et teha kindlaks, milliseid kaebusi tuleb teistest kiiremini uurida.

67. Kas advokaat saab taotleda menetluses oleva kaebuse läbivaatamise kiirendamist?

Jah. Kiirendatud käsitlemise taotluse võib esitada menetluse igas etapis, eriti selleks, et kajastada uusi faktilisi arenguid.

68. Kas kaebaja või tema esindaja võib pöörduda ministrite komitee poole, et esitada kaebus täitmise kohta, kui esineb rikkumisi või kui sõbralikku kokkulepet ei täideta?

Jah. EIK kohtuotsuste ja sõbralike kokkulepete tingimuste täitmise järelevalve eeskiri võimaldab kaebajatel ja nende advokaatidel edastada kaebajale ette nähtud individuaalse heastamise küsimuses ministrite komiteele kirjalikke teateid (need tuleb adresseerida ministrite komiteele ja EIK otsuste täitmise osakonnale). Lisaks on valitsusvälistel organisatsioonidel ja siseriiklikel inimõigustega tegelevatel institutsioonidel õigus esitada märkusi üldiste meetmete kohta. Sellised teated on põhimõtteliselt avalikud ja tehakse internetis kiiresti kättesaadavaks. Neid küsimusi reguleerivad reeglid 8 ja 9.

Teated tuleks edastada võimalikult kiiresti pärast asjakohaste sündmuste toimumist, et ministrite komitee ja osakond saaksid neid teateid arvesse võtta. Inimõigustele pühendatud ministrite komitee istungite ajakava on esitatud ministrite komitee veebisaidil ja osakonna veebisaidil. Pange tähele, et individuaalseid juhtumeid käsitlevates ministrite komitee otsustes võidakse ette näha nende juhtumite käsitlemine edaspidistel istungitel. Võimaluse korral tuleks teated edastada inglise või prantsuse keeles, kuna see kiirendab nende käsitlemist. Esindajate suulist ärakuulamist ministrite komitees ei ole ette nähtud.